

О.В. ПОПАДИНЕЦЬ, КАНД.ЕКОН.НАУК, ДОЦ., НТУ «ХПІ»

ВПЛИВ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ АГЕНТІВ З ПОЗИЦІЇ «ЕКОНОМІКИ ЩАСТЯ»

Розглядаються економічні аспекти задоволення людини в контексті наукового напрямку «економіка щастя». Серед головних детермінант економічного щастя аналізується рівень середньої заробітної плати, показник зайнятості та соціальних гарантій. Досліджуються причини прямої залежності задоволення людини від рівня грошового доходу

Ключові слова: економіка щастя, економіка добробуту, економічне зростання, заробітна плата, зайнятість

Вступ. Сьогодні розгортається така жорстока криза в економіці, яка показала, що через неприборкане прагнення до багатства, влади і технічного прогресу, людство само себе загнало в пастку надспоживання. Це вимагає переглянути систему цінностей і перейти до розумного рівня споживання. Безумовно, людині необхідний одяг, харчування, медичне обслуговування, робота. Але вона не зобов'язана гнатися за рекламою, яка переконує в необхідності купи безглузких речей, кожну хвилину пропонуючи щось нове і розпалюючи апетити. Колись це зупиниться і вже зараз можна спостерігати повільну стагнацію світового виробництва. В результаті, безліч людей втрачають робочі місця і опиняються на вулиці. Сьогодні кількість безробітних вже обчислюється мільйонами і неухильно зростає. І ця тенденція продовжуватиметься [1].

Аналіз основних досліджень і літератури. Друга половина 90-х рр. ознаменувалася розгортанням уваги економістів-теоретиків до вивчення суб'єктивних показників добробуту, задоволеності рівнем життя, роботою тощо (Well-Being). Сукупність такого роду досліджень отримала назву «економіки щастя». Її адепти впевнені, що вивчення сприйняття економічними суб'єктами їх рівня добробуту, задоволеності та ін. є корисним для прогнозування поведінки людей. «Економіка щастя» зміцнила свої позиції за рахунок численних робіт таких зарубіжних і вітчизняних авторів, як: Дж.Сакс, Е.Освальд, Дж. Вейлант, Р. Белком, М. Ріхніс, Т. Касер, Р. Райан, Є.Румянцева, А.Долгіх, С.Гурієв, Є.Сініцина, М. Семенова, Є. Голубева, Є. Махрін, А. Капустін та ін.

Мета дослідження. Метою статті є вивчення впливу рівня зайнятості,

оплати праці, якості соціальних гарантій на показник економічного щастя та рівень задоволення економічних агентів.

Матеріали досліджень. Категорія «задоволеності» спочатку стала розглядатися економістами як важливе доповнення до традиційної мікроекономіки, а пізніше виділилася в окремий напрям. При цьому слід відзначити два паралельні течії: економіка щастя і економіка добробуту. Якщо економіка добробуту намагається фіксувати якість життя, виходячи з об'єктивно вимірюваних критерій (купівельної спроможності, середньодушового доходу та ін.), що, безумовно, важливо для самовідчуття людей, то економіка щастя, на протигагу оперує виключно суб'єктивними оцінками людей щодо їх задоволеності життям. І все ж, незважаючи на деяку невідповідність цих підходів, реальна економічна політика має визначати якість та параметри соціально-економічного розвитку суспільства. Згідно неокласичної парадигми зростання виробництва забезпечує краще життя суспільства. А чи стає воно пропорційно щасливішим? Адже геть забувається, що інтенсивне економічне зростання призводить до емоційного виснаження. Прихильники «економіки щастя» впевнені, що ВВП не дає адекватного уявлення про рівень економічного розвитку.

Сьогодні все більше вчених погоджуються, що країни повинні міряться не силою і багатством, а щастям своїх жителів [4]. Крім того, що ВВП є усередненим показником, він не враховує безліч якісних характеристик добробуту: тривалість життя, рівень освіти, здоров'я та злочинності, смертності та негативні компоненти економічного зростання (наприклад, ступінь забруднення навколишнього середовища) та ін. [2]. Зростання матеріального добробуту перебивається збитком навколишньому середовищу, нерівністю, недовірою уряду [3].

Зв'язок між рівнем доходу і суб'єктивним благополуччям особистості (задоволеністю життям, щастям) в даний час цікавить численні соціальні науки – економіку, психологію, соціологію, філософію. Якщо в класичних економічних теоріях і традиційних уявленнях людей поняття «гроші» і «щастя» є взаємозалежними, то в останні роки ця гіпотеза була піддана сумніву через значну кількість емпіричних досліджень з неоднозначними результатами. Однак прихильники «економіки щастя» впевнені, що рівень зайнятості, цін і трудових доходів безпосередньо впливають на рівень задоволеності. При цьому дослідники все частіше використовують кількісні підходи для вимірювання рівня щастя. Дані, отримані в дослідженнях, проведених за участю представників різних соціальних груп всередині окремої країни підтверджують гіпотезу про причинний зв'язок між рівнем доходу і суб'єктивним благополуччям особистості. Так, опитування агентства

Gallup щодо щастя респондентів з 130 країн показало очевидний зв'язок між добробутом і відчуттям щастя. У розвинених країнах більше половини опитаних відчувають себе щасливими, тоді як цей показник у бідних країнах значно менший. Пояснення просте: великі гроші, надаючи масу можливостей, здатні зробити людей щасливіше. Наприклад, 80% жінок і 78 % чоловіків зі статками у 100 тис. фунтів стерлінгів за опитуванням Economist Intelligence Unit, визнали, що гроші зробили їх щасливіше [3]. Так, люди відчувають себе все більш щасливими при зростанні їх доходів до певного рівня. Існують різні дані: так у 2004 р. американські фахівці вивели – для забезпеченої і безтурботного життя їх громадянину необхідний щорічний дохід у 50 тис. дол. Дослідники Принстонського університету говорять про 75 тис. [4]. Р. Лейард вважає вирішальним досягнення 20 тис. дол. ВВП на душу населення в рік, після чого задоволеність життям нібито не зростає [2]. Проте інші автори це спростовують. Так, згідно результату американського соціолога Р. Інглхарт зв'язок між суб'єктивним благополуччям і економічними обставинами доволі неоднозначний. При переході суспільства від бідності до матеріальної забезпеченості різко підвищується рівень суб'єктивного благополуччя його членів, але при досягненні певного порогу матеріального благополуччя зростання рівня задоволеності життям припиняється. І цьому є пояснення. У країнах з високим рівнем доходу і розвинутою соціальною інфраструктурою – освітою, охороною здоров'я, транспортною системою, сферою дозвілля наявність достатніх фінансових коштів, згідно досліджень, вже не є головною детермінантою суб'єктивного благополуччя особистості. Тут значення набуває не абсолютний показник доходу, а його динаміка, відповідність доходам членів оточуючого середовища, вік людини та ін. Безумовно, крім лінійної залежності щастя від доходу, діють і інші фактори: освіта, зовнішня привабливість, сімейний стан, кількість дітей. Втім, найвпливовішою економічною змінною щастя середньостатистичної людини є макроекономічна стабільність і ситуація на ринку праці. Безробітні менш щасливі за людей, що мають роботу, і це пов'язано не тільки з падінням доходу [4]. Адже не просто факт наявності грошей визначає рівень задоволеності життям. На нашу думку, низький показник безробіття засвідчує про можливості людини працевлаштуватися в найближчому майбутньому, надає йому впевненості. Також важливий рівень соціальних гарантій; його кількісні параметри та тривалість, дозволяє людині не змінювати якість свого життя навіть при втраті трудового доходу.

Наприклад, якщо розглядати рейтинг найщасливіших країн за версією ООН [5], то в 2013 р. країнами-лідерами стали: Данія (показник безробіття став 5,9%) [6], Норвегія (3%) [7], Швейцарія (3,1%) [8], Нідерланди (8%) [9],

Швеція (7,2%) [10], Канада (7,1%) [11]. Мешканці тих країн, де показник безробіття досить відчутний (7-8%) не втрачають надії та задоволеності від життя, оскільки можуть розраховувати на високі соціальні гарантії. Наприклад, у Швеції допомогу з безробіття виплачують протягом 300 днів у розмірі 80% від зарплати, у Канаді – протягом 50 тижнів.

Спостерігається залежність між рівнем задоволеності життям та величиною заробітної плати. Так, величина середньої зарплатні після відрахувань податків (в дол. США) у Данії становить 4027 (2-е місце в світі), а в Норвегії – 3846 (3-е місце). Швеція, Канада і Голландія мають показники в 2726, 2721, 2671 дол. відповідно, що відповідає 11-му, 12-му і 13-му місця в світі [12]. Аналогічний показник в Україні складає трохи більше 450 дол., а в Росії – 820 дол. (при цьому і показник щастя в цих країнах значно нижче – 68-е і 87-е місця відповідно). Незадоволеність життя визначає і зависокий рівень безробіття, нестабільна макроекономічна ситуація та низькі соціальні гарантії в цих країнах.

З наукової точки зору є цікавим причини істотного впливу фінансового добробуту на задоволення життям. В.А. Хащенко розробив модель суб'єктивного економічного благополуччя особистості, де «важливим елементом суб'єктивного економічного благополуччя може бути оцінка не тільки особистого економічного сьогодення і майбутнього, але і її переживання у вигляді позитивних чи негативних емоційних явищ» [13]. Так, В. Голубева дослідженні впливу рівня доходу на ставлення до грошей виявила домінування емоцій радості у груп населення з різним рівнем доходу в суб'єктивно представленої ситуації «багато грошей». При цьому вдалося з'ясувати, що у випробовуваних з рівнем доходу вище середнього спостерігається сильніша інтенсивність емоцій. У ситуації, коли «грошей мало», у випробовуваних актуалізуються різні негативні емоції. Частково пояснює вплив доходу на суб'єктивне благополуччя особистості теорія контролю над подіями. Гроші є найважливішим ресурсом, що дозволяє особистості контролювати події свого життя – їх використання дозволяє вирішити ряд проблем, відчувати себе більш вільним і незалежним. У свою чергу люди, які вірять, що все в житті залежить від їх самих, більш задоволені життям, менш схильні до депресії, мають краще здоров'я. Так, відмінності в рівні задоволеності життям, легко пояснюються відмінностями в ступені контролю над власним життям і можливістю керувати життєвими подіями. Є. Семенов, досліджуючи особливості ставлення до грошей зрілих людей, виявив нижчий рівень суб'єктивної цінності грошей, більш раціональне і усвідомлене сприйняття. Гроші сприймаються як засіб

існування, не відбувається їх фетишизації, а у їх витрачання домінують мотиви творчості, саморозвитку, допомоги іншим [13].

Висновки. Питання впливу рівня оплати праці, зайнятості та соціальних гарантій на відчуття суб'єктивного благополуччя і задоволеності життям є актуальним в соціально-економічних дослідженнях. Безумовно, найголовнішим економічним чинником щастя середньостатистичної людини залишається рівень трудового доходу, оскільки саме гроші надають впевненість в майбутньому, забезпечують позитивні емоції та відчуття контролю над непередбачуваними подіями.

Список літератури: 1. М. Лайтман. Правда об економике. Экономика счастья // Электронный ресурс. Режим доступа: http://mnenia.zahav.ru/Articles/3179/pravda_ob_economic. 2. Е. Синицына. Индексы счастья: как измерить неизмеримое // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://cloudwatcher.ru/analytics/1/view/90/>. 3. Т. Демченко. Экономика счастья: новый взгляд на проблему человеческого развития // Вісник МСУ, економічні науки, University. Kharkiv 2011, т. XIV, № 2. 4. С. Гуриев. Экономика счастья // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://postnauka.ru/lectures/14584>. 5. В. Покровский. ООН снова посчитала счастливые страны. Россия 68-я // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://slon.ru/fast/world>. 6. В Дании стало больше безработных // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.euromag.ru/denmark/10829.html>. 7. Безработица в Норвегии находится на рекордно низком уровне // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.kp.ru/online/news/1185106>. 8. В ноябре 2012 г. безработица в Швейцарии составила 3,1% // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.businessmir>. 9. Безработица в Нидерландах выросла до 8% // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://vakansia.net>. 10. Dagens Industri: массовая безработица в Швеции — это миф // Электронный ресурс. Режим доступа: http://www.dp.ru/a/2012/10/18/Dagens_Industri_massovaja/. 11. Уровень безработицы в Канаде в декабре снизился до 7.1% // Электронный ресурс. Режим доступа: <http://canadian-immigrant.ru>. 12. Зарплаты по странам мира // <http://oko-planet.su/finances/financesnews>. 13. Корокошко И. Влияние уровня дохода на субъективное благополучие личности (обзор отечественных и зарубежных социально-психологических исследований) // Креативная экономика и социальные инновации. –2013. – №4.- С.11-23.

Надійшла до редколегії 16.10.2013

УДК 330.16

Вплив рівня зайнятості та оплати праці на задоволеність економічних агентів з позиції «економіки щастя» /О.В.Попадинець// Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. - № 66 (1039) – С.76-80. Бібліогр.: 13 назв.

Рассматриваются экономические аспекты удовлетворения человека в контексте научного направления «экономика счастья». Среди главных детерминант экономического счастья анализируется уровень средней заработной платы, показатель занятости и социальных гарантий. Исследуются причины прямой зависимости удовлетворения человека от уровня денежного дохода

Ключевые слова: экономика счастья, экономика благосостояния, экономический рост, заработная плата, занятость

The author examines the economic aspects of human satisfaction in the context of a scientific direction "economics of happiness". Among the main determinants of economic analysis of the level of happiness of the average wage, the employment and social guarantees. The reasons directly dependent on the level of satisfaction of human capita income

Keywords: economics of happiness, welfare economics, economic growth, wages, employment